

VÝVOJ PORTUGALSKÉHO JAZYKA

1. HODINA

JARO 2020

OPAKOVÁNÍ - Charakteristické rysy lidové latiny:

- **Literatura k nastudování:**

Bohumil Zavadil, *Vývoj španělského jazyka*, Karolinum, 1998 (9-51)

1. Úvod – obecně o vývoji jazyka (9-28)
- 2.1. Jazyková a etnická situace na Pyrenejském poloostrově před příchodem Římanů
- 2.2. Římané na Pyrenejském poloostrově

Růžena Ostrá, *Přehled vývoje románských jazyků 1.* (9-36)

I. ČÁST: LIDOVÁ LATINA

1. Lidová latina
2. Archaická latina
3. Klasická latina
4. Lidová latina – vymezení pojmu

II. ČÁST: Vznik románských jazyků

/romanizace, diferenciací lidové latiny/

III. ČÁST obecně o jazykových změnách

-

OPAKOVÁNÍ - Charakteristické rysy lidové latiny

- Jak se změnil charakter přízvuku?
- Co je to přízvuk melodický?
- V kterých současných jazycích existuje melodický přízvuk?
- Co je to přízvuk důrazový?
- Kdy došlo ke změně v charakteru přízvuku?
- Jaké následky měla změna v charakteru přízvuku?
- Došlo také ke změně místa přízvuku? :
- Ve kterých případech došlo ke změně místa přízvuku?
- Co je to rekompozice složených slov?
- Uveď tři příklady rekompozice složených slov.
- K jaké změně došlo u slov *mulierem*, *parietem*?
- Co jsou to paroxytona? e.
- Jak se nazývají slova s přízvukem na třetí slabice od konce? .
- V klasické latině slabika může být dlouhá svou povahou?
- V klasické latině může být slabika dlouhá i pozicí? .
- Jaký je rozdíl v pozici dlouhé slabiky latiny klasické a lidové?
- Jak se tedy mění slova *íntegrum*, *ténebrae* v lidové latině?
- Jak se změnil samohláskový systém v latině? .
- Pod jakým vlivem došlo k této změně?
- jak se změnilo slovo: *sítim*, *ficum*, *portam*, *colorem*, *foedum*, *panatárium*, *lactum*, *lactem* a proč?
- Jak se změnila slova *tábula*, *aurícula*, *cávida* a jak se této změně říká?
- Jak se změnila slova *veteránnum*, *declícátum* a jak se této změně říká?
- Co je to silná pozice samohlásek?
- Co je to slabá pozice samohlásek?
- Co je to silná pozice souhlásek?
- Co je to slabá pozice souhlásek?
- Co je to synkopa?
- Co je to afereze?
- Co je to eliminace? –
- Co je to asimilace?
- Jaké typy asimilace existují?
- Co je to sonorizace?
- Co je to disimilace?
- Co je to diferenciacce?
- Co je to metathese?
- Co je to epentetická hláska?
- Co je to epentetické n?
- Která samohláska je protetická v románských jazycích?
- CO je to anticpace?
- CO je to analogie?
- CO je to kontaminace?
- CO je paronymická atrakce?
- Co je to palatelizece?).
-
-

Jak se změnila povaha přízvuku?

Klasická latina měla přízvuk **melodický**.

V lidové latině se rozhodujícím stal přízvuk **důrazový**.

-

Co je to přízvuk melodický?

- Přízvučná slabika se vyslovovala tónem o něco vyšším než slabiky nepřízvučné, důrazový přízvuk hrál druhotnou úlohu.
-

V kterých současných jazycích existuje melodický přízvuk?

- Švédština a norština vlastní dvojí přízvuk. Při **akcentu I** tón na slabice po přízvučné slabice klesá, při **akcentu II** stoupá.
- Tento **melodický akcent má fonematický charakter**, takže může rozhodnout o významech jinak úplně homofonních slov, např.: *bønder* (pl. od *bonde* 'sedlák' [d se nevyslovuje], akcent I) — *bønner* (pl. od *bønne* 'fazole, bob', akcent II).
-

Co je to přízvuk důrazový?

- **Přízvučná slabiky** byla vyslovována s **větší intenzitou**, s mocnějším výdechovým proudem než slabika nepřízvučná.
-

Kdy došlo ke změně v charakteru přízvuku?

- Již ve 4.století tato změna byla doložena.
-

Jaké následky měla změna v charakteru přízvuku?

- Měla velký význam **pro další vývoj latiny. Silný důrazový přízvuk** na jedné přízvučné slabice má totiž za následek relativně **nedůsledné vyslovování slabik nepřízvučných**, které jsou tím oslabovány a někdy zanikají.
-

Došlo také ke změně místa přízvuku?

- Ve většině případů přízvuk zůstal na stejné slabice. Ke změně místa přízvuku dochází jen ve třech případech:
- u rekompozice složených slov
- v případě hiátu, kde samohlásky i a e ztrácejí přízvuk,
- v zavřených slabikách okluziva + R.
-
-

Co je to rekompozice složených slov?

- Přízvuk přechází z **předpony** na **kmenovou slabiku**.
- Dísclplicet – displácet,
- cóntinet – conténet,
- áttingit – attángit.
-

K jaké změně došlo u slov *mulíerem*, *paríetem*?

- I a E ztrácejí přízvuk, který se přesouvá na následující slabiku:
mulíerem - muli**é**rem
paríetem - pari**é**tem
-

Co jsou to paroxytona a proparoxytona?

- **PAROXYTONA –**

Slova s přízvukem na druhé slabice od konce.

- **PROPAROXYTONA**

Slova s přízvukem na druhé slabice od konce.

-

-

V klasické latině slabika může být dlouhá svou povahou?

- Ano, tím, že je v ní dlouhá samohláska.
-

V klasické latině může být slabika dlouhá i pozicí?

- Ano, tím, že je v zavřené slabice.
-

Jaký je rozdíl v pozici dlouhé slabiky latiny klasické a lidové?

- V klasické latině je slabika, za níž následuje souhlásková skupina ve složení **okluziva + R** **krátká**.
- V lidové latině je **dlouhá**.
- **íntegrum, ténebrae** v lidové latině se **MĚNÍ** na **intégrum, tenébrae**.
-
-

Jak se změnil samohláskový systém v latině?

- Kvantita byla nahrazena kvalitou. Zřejmě pod vlivem osko-umberského jazykového substrátu.

Classical Latin	ii	i	ee	e	aa	a	o	oo	u	uu
		\ /		\ /		\ /		\ /		
Vulgar Latin	i	e	ɛ	a	ɔ	o	u			

Jak se změnila následující sl

Classical Latin	ii	i	ee	e	aa	a	o	oo	u	uu
		\	/		\	/		\	/	
Vulgar Latin	i	e	ε	a	o	o	u			

Klasická latina

- sitim
- Ficum
- portam
- Rotam
- foedum
- panatárium
- lactum
- lactem
-

Lidová latina

- Sede
- Figo
- Porta
- roda
- Feio
- Padairo
- Leito
- leite

Jak se změnila slova *tábula*, *aurícula*, *cálida* vlivem synkopy?

- **Synkopa** - zánik nepřízvučných samohlásek v posttonické slabice. Této změně se říká afereze
-
- *Tábula* – tabula (dnes *tábua*)
- *aurícula*- auricula (dnes *orelha*)
- *cálida* – calida.
-
-
-
-
-
-

Jak se změnila slova *veteránium*, *delicátum* a vlivem afereze?

-
- **afereze- zánik nepřízvučných samohlásek v protonické slabice.**
-
-
- veteránium- veteranu,
- delicátum-delicatu.
-
-

SILNÁ A SLABÁ POZICE HLÁSEK

- **Co je to silná pozice samohlásek?**

Tónická – přízvučná samohláska

- **Co je to slabá pozice samohlásek?**

Posttonická nebo protonická samohláska.

- **Co je to silná pozice souhlásek?**

Souhláska na začátku slova nebo slabiky.

- **Co je to slabá pozice souhlásek?**

Souhláska na konci slova nebo slabiky.

-

Co je to eliminace?

– účelem eliminace je potlačení opakování stejné hlásky v jednom slově.

-

Co je to asimilace a disimilace?

- **Co je to asimilace?** Spodoba, při ní dochází ke změně hlásky pod vlivem některé hlásky sousední. Např. **Sonorizace = asimilace laryngální**, při které dochází ke **spodobě hlásek neznělých se znělými**. V latině dochází k sonorizaci souhlásek **k, t, v** postavení mezi samohláskami: ***securum - seguro***
- **Co je to disimilace?** Změna hlásky, k níž dochází v důsledku potlačení opakování dvou stejných prvků v jednom slově. Např. **diferenciace**-zdůraznění rozdílu mezi dvěma podobnými hláskami v jednom slově: ***anima-anma-alma***.

•

•

metateze

Co je to metateze?

Hlásková změna způsobená přesmyknutím dvou hlásek, z nichž zpravidla jedna je likvida: *januarium* – *janarium* – *janairo* – *janeiro*

-

Co je to epentetická hláska?

- Vznik nové hlásky tam, kde seskupení hlásek svou neobvyklostí může způsobovat potíže při výslovnosti. Je častá ve slovech, kde v důsledku zániků latinské postonické samohlásky vznikají neobvyklé souhláskové skupiny.
- **epentetické n** - typické pro románské jazyky:
ibernum - inverno
- **Protetické e,i** - i (vzniklo z protetického e), objevuje se ve slovech **začínajících na souhláskovou skupinu s+souhláska**.
spatha – ispata – espada
-

Další pojmy

- **CO je to anticipace?** Výskyt nové hlásky, která předjímá na začátku slova hlásku, která se vyskytuje na konci slova: *thesaurum* – fr. *trésor*
- **CO je to analogie?** Upravení a sjednocení tvarů na základě podobnosti významu nebo funkce. Bez působení analogie by například časování slovesa v románských jazycích bylo mnohem nepravidelnější. Vliv analogie je silný zejména v oblasti morfologie.
- **CO je to kontaminace?** Jazyková změna, při níž dvě slova podobného významu kombinují své prvky.
- **CO je paronymická atrakce?** Lidová etymologie, která na základě spojitosti významu přizpůsobuje tvarově slova etymologicky (motivačně) nejasná slovům nebo prvkům v jazyce běžným.
Vagabundo - vagamundo

•

•

Co je to palatalizace?

- Palatalizace souhlásky bývá **sdílena i následující samohláskou**. Fonologicky se z praktických důvodů bere za primární rozlišovací rys palatalizace souhlásky.
- **Palatalizované souhlásky** jsou následovány **předními variantami samohlásek**, zatímco nepalatalizované zadními. Nejvíce patrný je rozdíl v případě fonému /i/, jehož přední varianta je „měkké“ [i] (и) a zadní varianta je „tvrdé“ [ɨ] (ы). Ve staré češtině byla palatalizace rovněž důležitým fonologickým rozlišovacím rysem. Palatalizované souhlásky však ve 14. století buď zcela zanikly (změnily se v nepalatalizované), nebo se změnilly na palatální (d', t', ň). Současně s tím zanikl i výslovnostní rozdíl mezi předními a zadními variantami samohlásek. Ačkoliv palatalizace v češtině zanikla, a ztratila tedy svůj fonologický význam, ovlivnila významně svými důsledky morfolologii, slovtvorbu i pravopis (měkké a tvrdé vzory skloňování, střídání hlásek, psaní *i/y* a *ě* atd.) současného jazyka. Forma palatalizace ve slovanských jazycích se nazývá též jotace.
- V portugalštině – máme ***j, ge, gi, ch, lh, nh***
-